

III FINANTSINSTITUTSIOONIDE TUGEVUS

PANGAD

Rahastamine

Majapidamised ja ettevõtted on kogu 2010. aasta vältel oma finantsvõimendust vähendanud ja sääste suurendanud. Aasta teisel poolel hakkas kasvama ka väliskaubanduse maht, mistõttu on mitteresidentide hoiused Eesti pankades suurenenud. Aasta jooksul on seega kasvanud nii kodukui ka välismaiste klientide hoiused ning kliendihoiuste osatähtsus pankade ressursiallikana on tänaseks saavutanud viimase nelja aasta kõrgeima taseme. Hoiuste-laenude suhtarv on samuti järkjärgult paranenud (vt joonis 1).

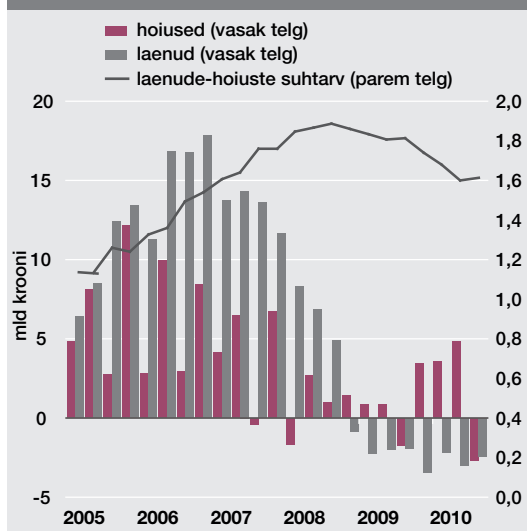
Kuna laenuõudlus on madal, on pangad kliendihoiuste kasvanud mahtu kasutanud välis- ja emapankadele raha tagastamiseks ning pankade sõltuvus välisrahastamisest on seeläbi jätkuvalt vähenenud. Rahastamise struktuuris moodustavad emapankadest saadud vahendid pankade institutsionaalsest välislaenamisest endiselt põhiosa.

Lähikuudel mõjutab pankade rahastamise struktuuri enim kohustuslike reserve vähenemine. Arvestades reaalsektori madalat laenuõudlust, võidakse reservinõude alt vabanevad likviidsed vahendid suunata teistesse likviidsuspuhvritesse, aga ka väliskohustusi veelgi vähendada. Muud pankade rahastamise struktuuri mõjutavad tegurid lähikuudel suure tõenäosusega ei muutu. Pikemas perspektiivis on oodata reaalsektori laenuõudluse elavnemisest, mis võib hoiuste-laenude suhtarvu kahanemist 2011. aastal pidurdada.

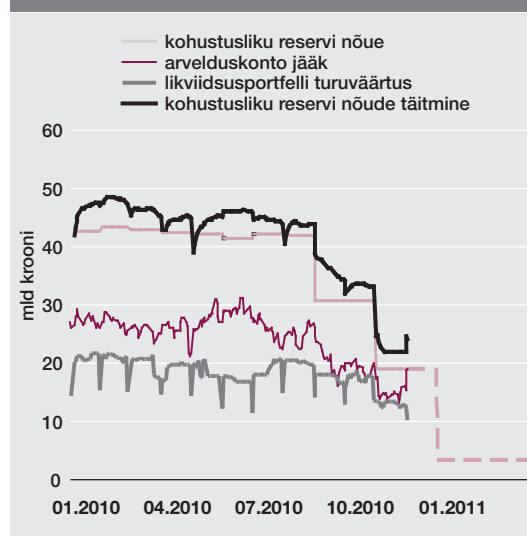
Likviidsed vahendid ja likviidsusrisk

2010. aasta septembris alanes pankade kohustusliku reservi nõue 15%lt 11%le ning novembris 7%le. Alates 1. jaanuarist 2011 on kohustusliku reservi nõue Eestis, nii nagu ka teistes euroala liikmesriikides, 2% (vt joonis 2). Reservinõude alanemise tagajärjel vabaneb pankades suur hulk

Joonis 1. Hoiuste ja laenude juurdekasv kvartalis ja laenude-hoiuste suhtarv

Joonis 2. Kohustusliku reservi nõue ja selle täitmine

likviidseid vahendeid. Seni pole pangad vabalenud raha kuigi aktiivselt ümber paigutanud ning hoidsid nii septembris, oktoobris kui ka novembris Eesti Pangas märkimisväärseid ülereserve.

Ülereserve on majanduslanguse vältel hoidnud paljud euroala riikide pangad. Likviidsete vahendite osakaal Eesti pankade koondbilansis on püsinud reservinõude alanemisest hoolimata stabiilne ning on võrreldes buumiaastatega isegi mõnevõrra kasvanud. Erinevad pangad on kohustusliku reservi nõude alanemisele reageerinud siiski erinevalt: mõned on oma likviidsete vahendite hulka vähendanud, samal ajal kui teised on likviidseid varasid suurendanud. 2011. aasta jooksul keskpangas hoitavad ülereservid tõenäoliselt vähenevad mõnevõrra, nagu ka pankade väga suured likviidsuspuhvrid. Selle protsessiga kaasnedavad võivad likviidsusjuhtimise riske leevendada Eesti osalemine eurosüsteemi rahapoliitika raamistikus, mis annab pankadele võimaluse võtta vajaduse korral keskpangast rahapoliitilisi laene.

Teine pankade likviidsusriske mõjutav tegur on kliendihoiuste, eelkõige nõudmiseni hoiuste jätkuv kasv. Madalad intressimäärad on soosinud tähtaajaliste, eelkõige lühikeste tähtaegadega hoiuste kasvu. Selle tulemusel on lühikese maksetähtaajaga kohustuste osatähtsus pankade bilansides aasta algusest peale kasvanud. Samas on tegemist hoiustepõhise rahastamisega kaasneva loomuliku nähtusega. Lisaks oli pankade likviidsuskäitumine majanduslanguse perioodil tavapärasest ettevaatlikum ning lühiajaliste kohustuste osakaal pankade bilansis sel perioodil läbi aegade keskmisest madalam.

Eespool kirjeldatud suundumused mõjutavad pankade likviidsusriske ka lähikuudel, sest tõenäoliselt kasvavad hoiused veel mõnda aega kiiremini kui laenuõudlus. Lisaks peavad pangad kohanema tunduvalt madalama kohustusliku reservi nõudega ja eurosüsteemi rahapoliitiliste operatsioonide raamistikuga.

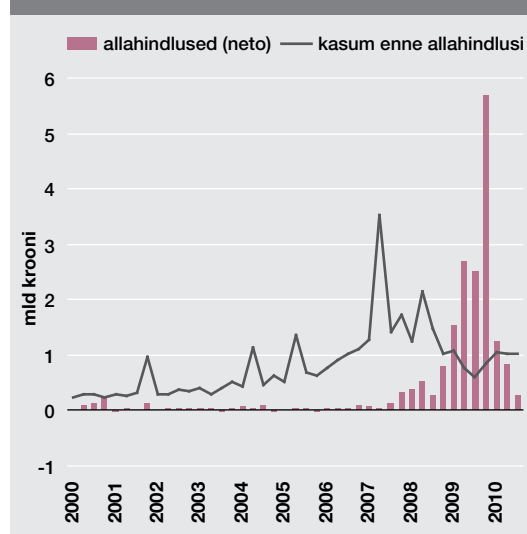
Kasumlikkus

2010. aastal hakkas Euroopa pankade kasumlikkus tänu puhta intressitulu kasvule ning laenukahjumite katteks loodud provisjonide vähenemisele paranema, ehkki euroala valitsusvõlakriisi tõi mõne riigi pangagruppidele kaasa lisapingeid ning vähendas pankade kauplemistulu kogu Euroopas.

Eestis tegutsevate pankade kasumlikkus jõudis 2010. aasta II kvartalis pärast viite kahjumis kvartalit taas plussi ning üheksa kuu kokkuvõttes teenis pangandussektor tervikuna 736 miljonit krooni **puhaskasumit** (vt joonis 3). Tütarettevõtete, sealhulgas Lätis ja Leedus tegutsevate tütarpankade tegevust hõlmavas konsolideeritud arvestuses saavutati positiivne kvartalitulem üks kvartal hiljem ning üheksa kuu tulemuseks kujunes 711 miljoni krooni suurune koondkahjum.

Pankade **varade tulukus** (ROA) paranes kogu käesoleva aasta vältel. Kuigi III kvartalis 1%ni ulatunud ROA oli majandussurutise eelsest keskmisest tasemest veel ligi poole võrra madalam, viitab laenukahjude vähenemine sellele, et paranemine lähiajal ilmselt jätkub (vt joonis 4).

Joonis 3. Pankade kasum enne allahindlusi ja allahindlused

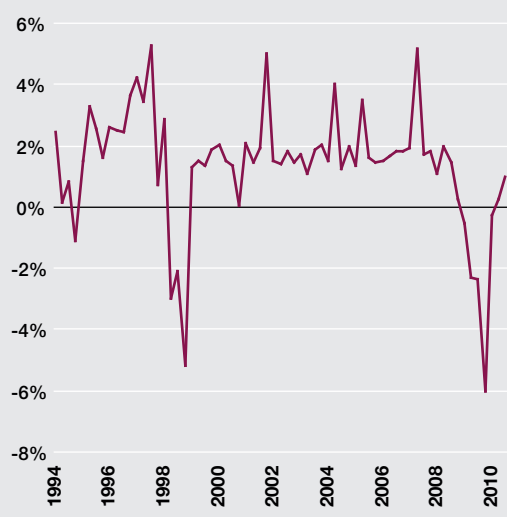
Pankade omakapitali tootlus kasvas III kvartalis 9,6%ni (vt tabel 1) ning konsolideeritud arvestuses 13,8%ni.

Pankade kasumlikkust on aidanud tõsta eelkõige laenukahjumite katteks tehtud eraldiste vähenemine. Seejuures võis III kvartalis mõne panga puhul täheldada juba ka varem tehtud provisjonide kasumina arvessevõtmist. Arvestades pankade suurt konservatiivsust laenukvaliteedi hindamisel, oli provisjonide vähendamine ootuspärane ja ilmselt jätkub see ka järgmistes kvartalites.

Laenukahjumieelne kasum püsis 2010. aasta esimese üheksa kuu jooksul suhteliselt stabiilne, olles igas kvartalis 1 miljardi krooni lähedal. Suhtena varadesse oli laenukahjumieelne kasum ligikaudu 50 baaspunkti võrra tagasihoidlikum kui kiire kasvu eelseil aastail keskmiselt. Laenukahjumieelset kasumlikkust on mõjutanud eelkõige tulustruktuuri muutus 2008. aasta lõpus, mil puhta intressitulu osakaal vähenes EURIBORI alanemise tõttu.

Pärast järsku vähenemist on pankade **puhas intressitulu** suhtena varadesse viimase aasta jooksul mõõdukalt, aga stabiilselt kasvanud (vt joonis 5). Kasvu on toetanud **intressikulude vähenemine**, mis hoogustus 2009. aasta sügisel, kui pangad langetasid kroonihoiuste intressimäärasid. Sellest tulenevalt taandus ka pea kogu 2009. aasta jooksul esinenud anomaalia, kus (ema) pankadelt saadud ressursid oli odavam kohalikul hoiuseturul kaasatust. Kokkuvõttes alanes pankade ressursi hind III kvartali lõpuks laenu-

Joonis 4. Pankade varade tulukus (% kvartali varadest x 4)

Tabel 1. Pankade kasumlikkus

	30.06.2009	30.09.2009	31.12.2009	31.03.2010	30.06.2010	30.09.2010
Varade tulukus (nelja viimase kvartali keskmine)	-0,3%	-1,2%	-2,8%	-2,7%	-2,1%	-1,3%
Varade tulukus kvartalis (x 4)	-2,3%	-2,4%	-6,0%	-0,3%	0,3%	1,0%
Omakapitali tulukus (nelja viimase kvartali keskmine)	-1,3%	-8,8%	-24,5%	-24,1%	-18,9%	-12,4%
Omakapitali tulukus kvartalis (x 4)	-19,7%	-15,8%	-59,0%	-3,3%	1,2%	9,6%
Nelja viimase kvartali kumulatiivne puhaskasum (mld krooni)	-0,9	-4,0	-9,1	-8,9	-6,7	-4,1
Kvartali puhaskasum (mld krooni)	-1,9	-1,9	-4,8	-0,2	0,2	0,8
Allahindlused kvartalis (mld krooni)	2,7	2,5	5,7	1,3	0,8	0,3

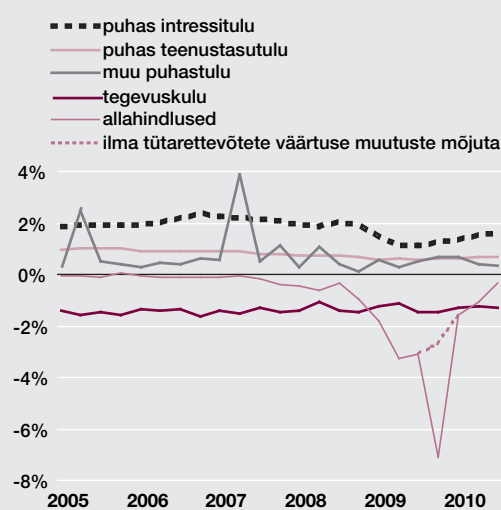
portfelli peamise baasintressimäära ehk kuue kuu EURIBORi tasemele (vt joonis 6).

Kuna krooniriski kadumisest tulenev hoiuseintressimäärade alanemine on peatunud, siis eeldusel, et konkurents kohalikul hoiuseturul ei suurene märkimisväärselt, hakkavad ressursi hinda edaspidi kujundama eelkõige rahvusvaheliste finantsurgude tingimused. Kriisi järelmõjuna avaldunud vajadus pikema tähtajaga rahastamise järele hoiab emapankade vahendusel kaasatud vahendite hinna eeldatavasti suhteliselt kõrge ka lähikvartalites. Kui aga hoiuste osakaal pankade rahastamisstruktuuris kasvab veelgi, siis mõjutavad välised tegurid ressursi hinda vähem.

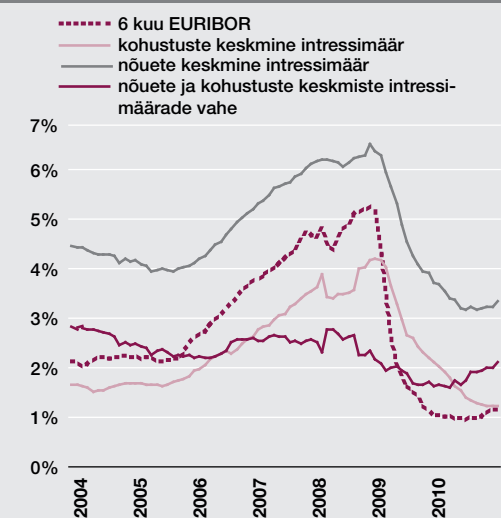
Intressitulud hakkasid 2010. aasta III kvartalis pärast poolteist aastat toimunud langust tasa- haaval kasvama. Seda põhjustas eelkõige aasta keskpaigas alanud baasintressimäärade (kuue kuu EURIBORi) tõus, kuid kuna laenuportfell vähenes jätkuvalt, oli tulude kasv aeglane. Laenuaktiivsuse tõustes soodustab intressitulude kasvu aeglaselt suurenev tulubaas, aga ka uute laenude pakku- misel küsitav suhteliselt kõrgem riskihind võrreldes nende madalate marginaalidega, mis valdaval osal laenujäägist praegu on. Kuigi ettevõtete ja eraisikute laenumaksevõime paraneb, püsib maksetähtaega ületavate laenude tase suhteliselt kõrge. Kuivõrd intressiarvestus neilt laenudelt on peatatud, jääb see osa intressitulust pankadel saamata. Lisaks hakkab pankade intressitulud alates 2011. aastast mõjutama vähenenud kohustusliku reservi nõue. Selle mõju ulatus sõltub sellest, milliseks pankade varade struktuur pärast kõiki neid muutusi kujuneb.

2011. aastal mõjutab pankade tulusid ka hoiuse- tagamise osafondi kvartaliosamakse määra tõus 0,022 protsendipunkti võrra 0,047%ni (vt taust- info *Riiklikud tagatisskeemid pangandussektori stabiilsuse kindlustamiseks*). Hoiuste kasvust ja hüvitismäära tõstmisest ajendatud maksemäära tõus võib pangandussektori tulusid vähendada rohkem kui 100 miljoni krooni võrra.

Joonis 5. Pankade tulud ja kulud liigiti (% kvartali varadest x 4)

Joonis 6. Kohustuste ja nõuete jäägi keskmised intressimäärad ja 6 kuu EURIBOR

Pankade puhas **teenustasutulu** suhtena varadesse on püsinud küllaltki stabiilne. Seda on aidanud hoida makseteenustelt saadavate tulude suhteliselt suur osakaal (üle 60%). Riigisiseste ja piiriüleste euromaksete hinnakirjade järkjärguline ühtlustamine ilmselt vähendab makseteenustelt saadavat tulu järgmistel aastatel, kuigi majandusaktiivsuse kasvades maksete arv eeldatavasti suureneb. Makseteenuseid arvestamata eeldaksid muutused muud liiki teenustades (näiteks laenulepingute töötlemine) pankade tegevusaktiivsuse olulist hoogustumist.

Euro kasutuselevõtt 2011. aasta alguses mõjutab otseselt pankade **finantstulusid**, kuna kaovad Eesti krooni ja euro vaheliste tehingute valuutavahetus- ja konverteerimistulud. Pankade valuuta ostu-müügittehingutest moodustasid tehingud euroga 2010. aasta esimese üheksa kuu jooksul keskmiselt 90% ning euro ostu- ja müüginoteeringute erinevusest tulenevalt teenisid pangad klientide ja teiste pankadega teostatud hetke- ja tulevikuturu tehingutelt aasta arvestuses kokku ligikaudu 26 miljonit krooni. Lisaks neile valuutavahetustehingutest saadud tuludele jääb pankadel järgmisest aastast saamata osa seniseid konverteerimistulusid, näiteks euros antud laenude tagasimaksete ja välismaal pangakaardi kasutamise seotud eurodes sooritatud väljaminekute konverteerimisest saadud tulud, mis võib finantstulusid kordades vähendada.

Pankade **halduskulud**, mida 2009. aastal tublisti kärbiti (palku 7% ja muid kulusid 15%), on püsinud 2010. aasta jooksul stabiilsed ning on üldjuhul muutunud koos bilansimahu muutusega. Euro kasutuselevõtuks tehtavad investeeringud aga suurendavad pankade selle ja järgmise aasta kulusid, sealhulgas infotehnoloogiale ja personalile.

Kapitali adekvaatsus

Pankade¹ krediidiriski nõuded on laenuportfelli kahanemise tõttu jätkuvalt vähenenud. Selle tagajärjel

¹ Selles alapeatükis käsitletakse pankasid konsolideeritud arvestuses.

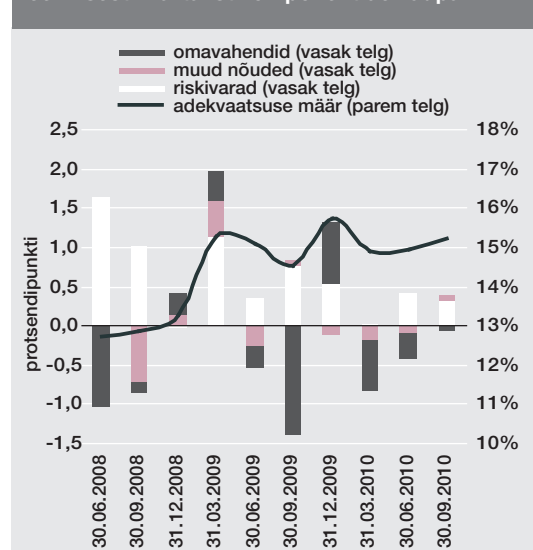
vähenesid ka pankade **kapitalinõuded** 2010. aasta esimese üheksa kuuga, kuid aeglasemas tempos kui möödunud aastal samal perioodil (vt joonis 7).

Krediidiriski nõuded on esimese kolme kvartali jooksul kahanenud 1,5 miljardi krooni võrra; eelmisel aastal samal ajal vähenesid need 5,1 miljardi krooni võrra. Operatsiooniriski nõuded on 2009. aasta lõpuga võrreldes veidi kahanenud seoses sisereitingutel põhinevate meetodite rakendamisega, kuid selle mõju on olnud väike. Samas on kasvanud muud kapitalinõuded välisvaluuta ning intressiriski nõuete kasvu tõttu, kuid ka selle mõju on üsna väike.

Samal ajal mõjutavad pankade kapitalinõudeid veel sisereitingute meetodile üleminekuga seotud miinimumnõuded, mistõttu on kapitalinõue ligikaudu 3% suurem ja kapitali adekvaatsuse määr 0,6 protsendipunkti võrra madalam, kui oleks ilma üleminekupiiranguteta.

Omavahendid, millest 75% moodustavad esimese taseme vahendid, ei olnud III kvartali lõpuks teenitud kasumite auditeerimisnõude

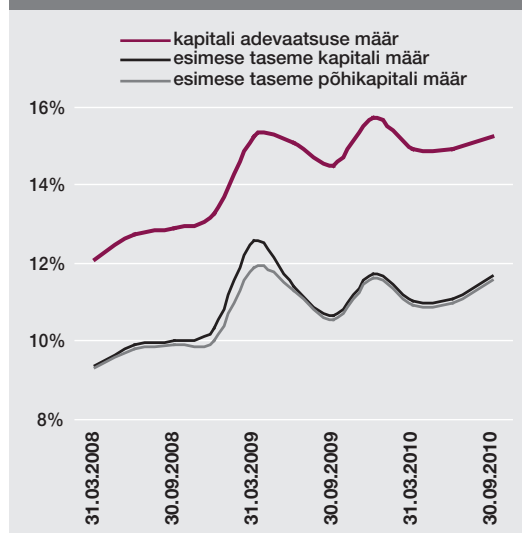
Joonis 7. Kapitali adekvaatsuse muutus eelmisest kvartalist komponentide kaupa

tõttu veel kasvanud. Esimese taseme omavahendid kahanesisid alates 2009. aasta lõpust kuni III kvartali lõpuni üle miljardi krooni võrra, kuna konsolideeritud arvestuses teeniti jätkuvalt kahjumit. Ka teise taseme omavahendid, mis on madalama kvaliteediga, olid III kvartali lõpuks sama suurusjärgu võrra kahanenud, mis oli tingitud üsna suures summas allutatud kohustuste tagasimaksmisest.

Kuigi omavahendid on kahanenud, on pankade kapitali adekvaatsus riskivarade suurema languse tõttu kaks kvartalit järjest tõusnud. **Kapitali adekvaatsuse määr** konsolideeritud arvestuses tõusis septembri lõpus üle kõrge 15% taseme, ületades märkimisväärselt 10% miinimumnõuet (vt joonis 8). Kuna siinsete pangagruppide omavahendid koosnevad peamiselt tavapärasest kapitalist, siis ka kõige konservatiivsem esimese taseme põhikapitali määr, mis arvestab omavahenditena vaid aktsiakapitali, reserve ja jaotamata kasumeid kui kõige paremini potentsiaalseid kahjumeid kandvaid instrumente, oli III kvartali lõpus suhteliselt kõrge ehk 11,6%.

Joonis 8. Pangandussektori kapitali adekvaatsuse koondmäär

Pangandussektori prognoos ja tugevusanalüüs

Makromajandusest lähtuvad eeldused

Eesti Panga prognoosi järgi jääb majanduse reaalkasv aastatel 2011–2012 viimase kümnendi keskmisest madalamaks, ulatudes 3,9%ni. Ka laenuõudlus jääb järgnevatel aastatel suhteliselt madalaks, mistõttu laenuportfell kasvab 2011. aastal tagasihoidlikud 0,9% ning 2012. aastal 1,5%. Välisesteguritest mõjutab Eesti laenuõudlust prognoosiperioodil välisõudluse areng ning enamiku laenu baasintressimääraks oleva kuue kuu EURIBORI eeldatav tagasihoidlik tõus. Kodumaistest teguritest võivad laenuaktiivsust

ning laenumaksevõimet mõjutada tööturu taastumise raskused.

Viivislaenud ja laenukahjumid

Kui prognoositud areng realiseerub, siis üle 60 päeva maksetähtaega ületavate laenude maht prognoosiperioodil enam ei kasva. Majandusolukorra paranedes muutuvad mõned seni makseraskustes olnud laenukliendid taas maksevõimeliseks, samuti jätkavad pangad nõuete bilansist mahakandmist, mistõttu viivislaenude maht hakkab kahanema. Ka osakaaluna laenuportfelli jäi viivislaenude tiptase 7,4% 2010. aasta augustikuisse. **2011. aasta lõpuks alaneb viivislaenude maht eeldatavasti 5%ni ning 2012. aasta lõpuks 4%ni** (vt joonis

9). Kuigi tasemelt erinev, leidis sarnane viivislaenu-
nude kahanemise areng aset ka Soomes pärast
1990. aastate alguse kriisi, kui aasta pärast tipp-
taseme saavutamist langes viivislaenu-
tase portfelligi ligi 2 protsendipunkti võrra (vt joonis 10).

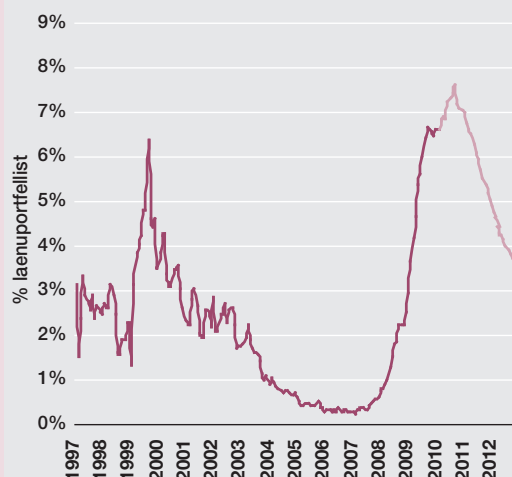
Kuna viivislaenu-
nude maht alaneb, vähendavad
pangad laenukahjude katteks tehtud ulatuslikke
provisjone (vt joonis 11). Provisjonide vähendamine
toimub siiski viivislaenu-
nude kahanemisest aeglase-
malt, mistõttu üle 60 päeva maksetähtaega üle-
tate laenu-
nude kaetus provisjonidega tõuseb 2010.
aasta oktoobri 78% tasemelt 2011. aasta lõpuks
ligi 88%ni.

Kasumlikkus

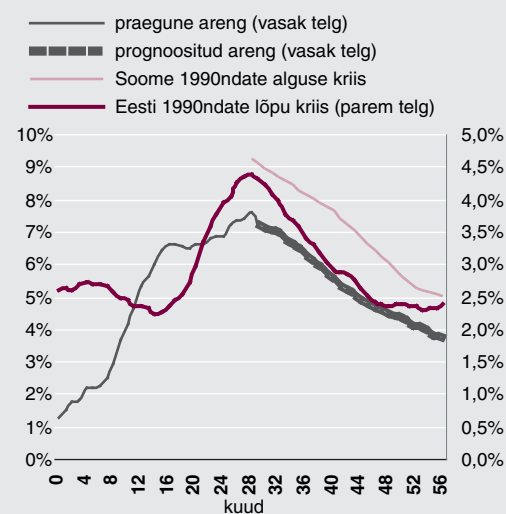
Allahindluseelse kasumlikkuse väljavaade
2010. aasta kohta on kevadisest hinnangust
pisut parem. Kui kevadel prognoosisime
pankade laenuallahindluseelseks koondka-
sumiks 3,5 miljardit krooni, siis praeguse
hinnangu järgi teenib pangandussektor
tervikuna käesoleval aastal enne allahind-
lusi üle 4 miljardi krooni. Oodatust paremaid
tulemusi saab selgitada 2010. aasta keskel
alanud baasintressimäärade tõusuga ning asja-
oluga, et pankade kaasatud vahendite struktuuri
muutuste ja hinna koosmõjul alanesid intressi-
kulud kiiremini, kui kevadel eeldasime.

EURIBORI tõusu jätkumine toetab puhta intres-
situlu edasist kasvu. Tegevuskasumi kasvu-
tempot hoiab 2011. aastal tagasi võimalik
teenustasude vähenemine ning euro kasutu-
selevõtust tulenev valuutavahetus- ja konver-
teerimistulude vähenemine. Pankade kulude
kasvu mõjutavad 2011. aastal Tagatisfondi
osamakse suurenemine ning euro kasutuse-
levõtuga seotud erakorralised väljaminekud.
Kokkuvõttes teenivad Eestis tegutsevad
pangad 2011. aastal hinnanguliselt 5 miljardit
krooni allahindluseelset tegevuskasumit, mida
on ligikaudu 19% rohkem kui 2010. aastal.

Joonis 9. Üle 60 päeva maksetähtaega
ületavad laenu-
n

Joonis 10. Viivislaenu-
nude areng ja võrdlus
varasemate kriisidega

Allikad: Suomen Pankki, Eesti Pank

Kapitaliseeritus

Kuna majanduse kosumine toob eeldatavalt kaasa pankade kasumite kasvu ning viivislaenude mahu vähenemise, siis suureneb pangandussektori kapitaliseeritus järgmise aasta jooksul märgatavalt. Peamiselt tõstavad kapitaliseeritust küllaltki suured kasumid² ning positiivselt panustab ka laenukahjumite tagasipööramine kasumiteks. Kapitaliseerituse taset vähendab mõnevõrra riskivarade suuremine. Kokkuvõttes on pangandussektori kapitaliseeritus 2011. aasta lõpus hinnanguliselt üle 18%³ (vt joonis 12).

Tugevusanalüüs (negatiivne stsenaarium)

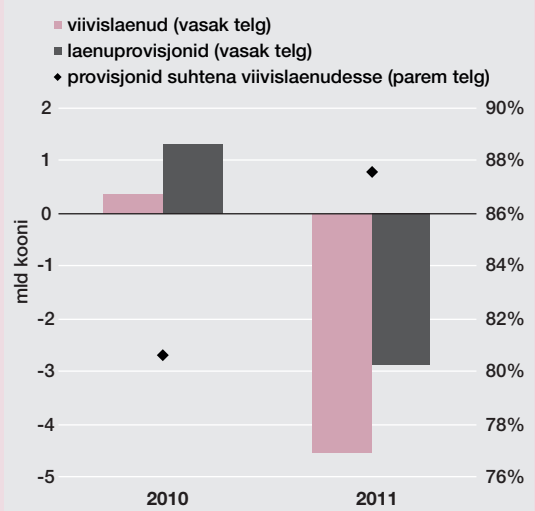
Tugevusanalüüsi eesmärk on testida pangandussektori vastupidavust oodatust märksa negatiivsematele arengutendentsidele. Negatiivne väliskeskonna risk eeldab rahaturu intressimäärade tõusu finantsturgude usaldusprobleemide või likviidsuse muutuste tõttu. Arvestades, et enamik Eestis tegutsevate pankade väljastatud laene on eurodes ning ujuva intressimääraga, siis mõjuks baasintressimäära tõus laenuvõtjate laenumaksevõimele vägagi negatiivselt. Negatiivses stsenaariumis tõuseb kuue kuu EURIBOR 2011. aasta lõpuks 2,5%ni ning jääb sellele tasemele püsima.

Samal ajal eeldatakse kodumaistest riskidest, et järgneval paaril aastal jäävad Eestis laenude intressimarginaalid kõrgele tasemele. Nii laenuõudluse kui ka -pakkumise vähesuse tõttu püsib ka laenukäive väga madal ning laenuportfelli kasv on kahel järgneval aastal negatiivne: 2011. aastal -6,4% ning 2012. aastal -3,5%. Lisaks sisaldab tugevusanalüüs eeldust, et majandusaktiivsuse suurenemisele

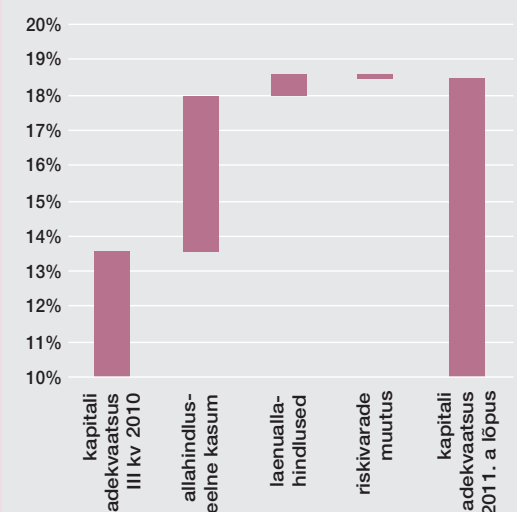
² Sisaldab lisaks 2011. aasta kasumiprognosile 2010. aasta auditeerimata kasumit.

³ Pankade kapitali hulka on arvatud vaid Eesti riskide katteks ettenähtud kapital

Joonis 11. Viivislaenude ja laenuprovisjonide jääkide muutused ning provisjonide tase

Joonis 12. Kapitali adekvaatsuse määra kujunemine tegurite kaupa

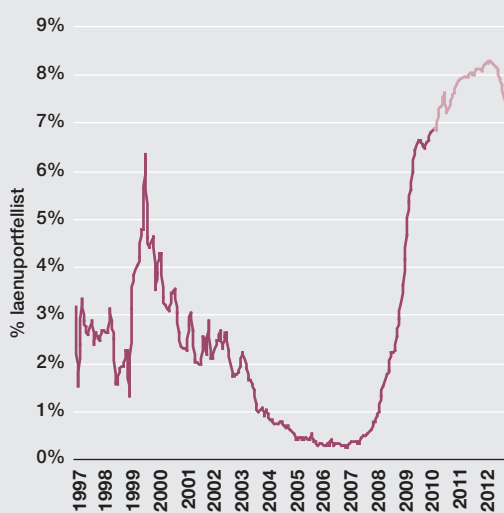
vaatamata ei taastu ettevõtete ja eraisikute laenumaksevõime nii kiiresti.

Negatiivses stsenaariumis mõjutab baasintressimäära tõus laenuvõtjaid negatiivselt, kuid mitte nii palju, et viivislaenude maht taas kasvule pööraks. Viivislaenude osakaal portfellis aga jätkab kuni 2012. aasta kevadeni kasvu, ulatudes 8,3%ni, kuna laenuportfell kahaneb ka järgnevatel aastatel (vt joonised 13-14). Prognoosiperioodi lõpul on positiivse majanduskeskkonna toel siiski oodata laenukvaliteedi paranemist ning 2012. aasta teises pooles hakkab kahanema ka viivislaenude maht.

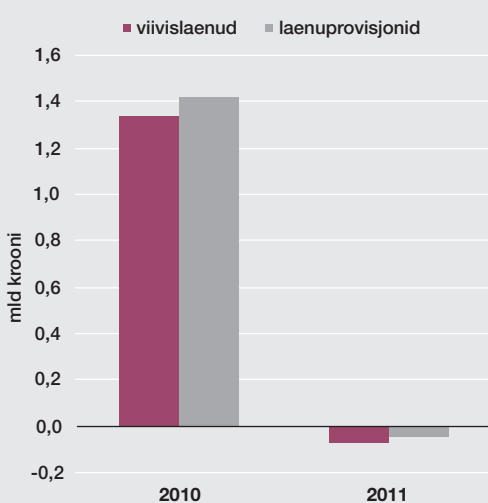
Pankade laenukahjumieelne kasumlikkus on negatiivses stsenaariumis võrreldes põhi-prognoosiga mõnevõrra väiksem. Väiksemad tulud tulenevad eelkõige suhteliselt kiiresti kahanevast laenuportfellist. Puhtale intressitulule avaldab mõningast negatiivset mõju osade laenuvõtjate (jätkuv) maksejõuetus, mis on tingitud baasintressimäära tõusust. Sellise stsenaariumi korral teenivad Eestis tegutsevad pangad 2011. aastal hinnanguliselt 4,3 miljardit krooni laenuallahindluseelset tegevuskasumit, mis on enam-vähem võrdväärne 2010. aastal teenituga.

Kuna majanduskasv taastub, siis laenuprovisjonide maht pisut väheneb. Laenuportfelli jätkuva kahanemise tõttu väheneb ka pankade riskivarade maht. Kapitaliseeritust tõstab enim kasumite kasv. Kokkuvõttes võib sellise stsenaariumi korral eeldada 2011. aasta lõpuks suhteliselt kõrget, üle 18% ulatuvat kapitaliseerituse taset.

Joonis 13. Üle 60 päeva maksetähtaega ületavad laenud negatiivses stsenaariumis

Joonis 14. Viivislaenude ja laenuprovisjonide jääkide muutused

Riiklikud tagatisskeemid pangandus- sektori stabiilsuse kindlustamiseks

Hoiuste tagamine on riigi finantssektori turva- võrgu osa, mille eesmärk on kaitsta hoiustajaid ning kindlustada finantsstabiilsuse ja pangandussüsteemi usaldusväärsus. Euroopa Liidus 30. mail 1994 vastu võetud direktiiv 94/19/EÜ nägi ette, et kõigil liikmesriikidel peab olema hoiusekindlustus, mis tagab vähemalt 90% hoiustest kuni 20 000 euro ulatuses hoiustaja kohta. Oktoobris 2008 otsustati finantskriisi mõju leevendamiseks tõsta tagatismäär Euroopa Liidus 50 000 euroni ja kaotada senine hoiustajate 10% omavastutuse kehtestamise võimalus. 2009. aastal tugevdati hoiustajate kaitset veelgi, kinnitades täiendavad direktiivi muudatused. Nende kohaselt hüvitatakse edaspidi pangaklientide hoiused kuni 100 000 euro ulatuses ning hüvitised makstakse välja 20 tööpäeva jooksul. Muudatused jõustuvad Euroopa Liidu riikides 1. jaanuaril 2011.

Eesti

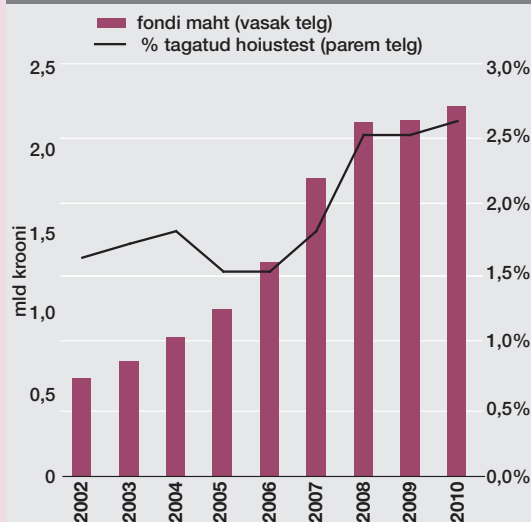
Eestis alustas Tagatisfond tegevust 1. juulil 2002. Fondi eesmärk on tagada krediidi- asutuse klientide ehk hoiustajate, investeerimis- asutuse klientide ehk investorite, kohustusliku pensionifondi osakuomanike ning kindlustus- andjatega pensionilepingud sõlminud kindlustusvõtjate poolt investeeritud rahaliste vahendite kaitse. Hoiusekindlustuse osafondi vahendite arvelt hüvitatakse hoiused kuni kehtiva piirmäärani 100 protsendi ulatuses iga hoiustaja kohta ühes krediidi- asutuses. Lisaks hoiustele hüvitatakse hoiuste peatamise päevaks kogunenud intress.

Tagatisfondi finantseeritakse turuosaliste sissemaksetest. 30. juunil 2010 oli hoiuste tagamise osafondi kogutud 2,5% tagatud hoiuste summast. 2009. aasta lõpus oli

hoiuste tagamise osafondi maht 2,18 miljardit krooni, 2010. aasta lõpuks prognoositav maht on 2,26 miljardit krooni (vt joonis 15). Kui Tagatisfondi varast siiski ei piisa võimalike kohustuste täitmiseks ja vajaduse korral hüvitiste väljamaksmiseks, siis on tagatisfondi seaduse kohaselt fondil võimalik võtta laenu krediidi- asutustelt või teistelt isikutelt, sealhulgas riigilt.

Hoiuste tagamise osafondi senine mahuees- märk oli 3% tagatud hoiustest. Kuna osafondi maksebaas suurenes seoses suurettevõtete hoiuste hüvitamise nõude rakendamisega kehtiva piirmäärani ulatuses alates 2011. aasta algusest, kinnitas Tagatisfondi nõukogu uueks mahueesmärgiks 2,5% tagatavatest hoius- test. 2014. aastaks tõuseks osafondi maht seega hinnanguliselt 3,33 miljardi kroonini. Arvestades hoiuste tagamise osafondi mahu- eesmärgi täitmist ning hoiuste hüvitamise piir- määra suurenemist 100 000 euroni 2011. aasta algusest, kehtestas nõukogu hoiuste taga- mise osafondi kvartaliosamakse määraks seni kehtinud 0,025% asemel 0,047%.

Joonis 15. Hoiuste tagamise osafond

Põhjamaad

Tagatisfond hüvitab Eestis registreeritud krediidiasutuste hoiuseid. Eestis tegutsevate välisriigi krediidiasutuste filiaalides olevad hoiused on üldjuhul tagatud ja hüvitatakse krediidiasutuse koduriigi hoiusekindlustuse poolt. Eesti pangandusturul tegutsevad valdavalt Põhjamaade pangad. Seega on hoiustajate kindlustunde ja pangandussektori usaldusväärsuse tagamisel oluline roll ka Põhjamaade pankade turvavõrgul.

Eestiga võrreldes on Põhjamaade hoiusekindlustuse kogumaht tunduvalt suurem, kuid suhtena tagatud hoiustesse on Rootsi kogutud vahendite maht suhteliselt sarnane Eesti omaga. 2009. aasta lõpus oli hoiusekindlustusfondide maht Soomes 630 miljonit eurot ehk 1,09% tagatud hoiustest⁴, Rootsis 21 miljardit Rootsi krooni⁵ ehk 2,37% 2008. aasta lõpus tagatud hoiustest ja Taanis 3,9 miljardit Taani krooni⁶. Nii nagu Eestis, rahastatakse ka Põhjamaades hoiusekindlustust pankadelt regulaarselt kogutavatest maksetest, mille suurus on seotud hüvitamisele kuuluvate hoiuste mahuga. Näiteks Rootsis on pankade maksete kogusuurus 0,1% tagatud hoiustest aastas, kuigi sõltuvalt pankade kapitali adekvaatsusest võib panga makse suurus olla 0,06–0,14%. Soome hoiusekindlustuse maksed on seotud pankade omavahendite ja tagatud hoiuste mahuga. 2009. aastal ulatusid sissemaksed hoiusekindlustusfondidesse Rootsis 886 miljoni Rootsi kroonini ja Soomes 58,4 miljoni euroni. Kuna Taani hoiusekindlustusfondi maht ületas seatud eesmärgi, siis 2009. aastal lisamakseid ei kogutud.

Lisaks hoiusekindlustusele on Rootsi ja Taani loonud spetsiaalsed garantiifondid, mille eesmärk on rahastada pangandussüsteemi toetusmeetmeid võimalikus kriisiolukorras ja seeläbi vähendada kriisiga kaasnevaid kulusid. Taani asutas spetsiaalse ettevõtte, mille ülesanne on hättasattunud pankade olukorra lahendamine. Rootsi käivitas stabiilsusfondi, mille mahueesmärk on 2,5% SKP suhtes. Selle saavutamise tähtjaks on seatud 2023. aasta. Lisameetmeid finantseeritakse pankade sissemaksetest ning seega panustavad ka pangad kriisikulude katmisse ja finantsstabiilsuse tagamisse.

Rootsis pangad peavad stabiilsusfondi tegema regulaarseid sissemakseid, aastas 0,036% maksete arvestamise aluseks olevatest kohustustest (2009. ja 2010. aastal oli makse ajutiselt poole madalam). 2009. aasta lõpus oli fondi maht 31,6 miljardit Rootsi krooni. Koos hoiusekindlustusfondiga, mille vahendid ulatusid ligikaudu 21 miljardi kroonini, on Rootsi pangandussüsteemil kogutud märkimisväärne puhver. Ühtlasi kaalutakse Rootsis hoiusekindlustusfondi ja stabiilsusfondi ühendamist tulevikus.

Euroopa Liit

Ka Euroopa Liidus tervikuna liigutakse hoiusekindlustuse tõhustamise ja põhimõtete suurema ühtlustamise suunas. Samuti on kavas tugevdada finantskriiside lahendamise üldraamistikku, et vähendada kriiside kahjulikku mõju. Mõneti sarnaselt Rootsi mudeliga näevad kavandatavad muudatused muu hulgas ette stabiilsusfondide loomise Euroopa Liidu riikides.

⁴ Allikas: „Deposit Guarantee Fund Annual Report 2009“.

⁵ Allikas: „Swedish National Debt Office Annual Report 2009“.

⁶ Allikas: „Garantifonden for Indskydere og Investorer Årsrapport 2009“.

KINDLUSTUSETTEVÕTTED

Kindlustussektori arengut iseloomustab jätkuvalt vähenenud huvi kindlustustoodete vastu. Arvestades turu seost majandusaktiivsusega, on väljavaade olukorra paranemiseks siiski soodne. 2010. aasta III kvartali tulemused näitasid, et kogu kindlustussektor on endiselt märkimisväärses kasumis, kuid madalate intressimäärade ja väärtipaberiturgude volatiilsusega seotud riskid püsivad sellegipoolest.

2010. aasta II kvartalis lisandus kahjukindlustusturule riigi kapitalil põhinev KredEx Krediidkindlustus, mis kindlustab ekspordi krediidiriske. Lepingute sõlmimist alustati III kvartalis ning septembri lõpus oli sõlmitud krediidkindlustusi 63 miljoni krooni väärtuses.

Elukindlustusturg

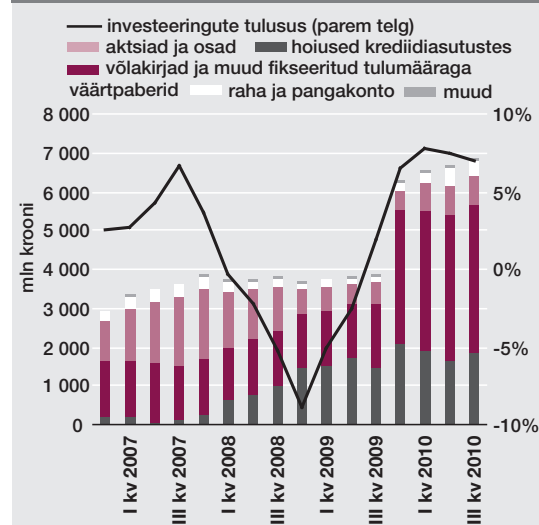
Kuna turgude ja makromajanduse väljavaated on paranenud, kogusid Eesti elukindlustusseltsid 2010. aasta II ja III kvartalis kindlustusmakseid 6% rohkem kui aasta tagasi. Vaatamata maksete mõningasele kasvule on raskused uute lepingute sõlmimisel ja vanade jõushoidmisel jätkuvalt aktuaalne teema kogu elukindlustusturu jaoks. Lepingute katkestamise määr ei ole küll tõusnud, kuid püsib kõrge. Hüvitisi maksti II ja III kvartalis kokku 402 miljonit krooni, mis on 25% rohkem kui 2009. aastal samal perioodil.

Euroopa elukindlustusturg põhineb traditsioonilistel elukindlustustoodetel⁷, mistõttu sektori kõige suuremaks riskiks peetakse madalaid intressimäärasid. Need vähendavad kindlustusseltside investeeringutelt teenitavat tulu ning raskendavad garanteeritud intressiga kindlustuslepingute teenindamist. Eestis moodustavad aga ligi poole kogutud kindlustusmaksetest investeerimisriskiga elukindlustusmaksed, mille korral on investeerimis-

misrisk täielikult kindlustusvõtja kanda. Seega on madalad intressimäärad mõjutanud eelkõige kindlustusvõtjate tulu. Kuigi seltside investeerimistulemu kujunes viimasel poolaastal oodatust tagasihoidlikumaks (a/a kasv -23%), siis investeeringute keskmine aastatootlus oli III kvartalis siiski üle 7%. Kõik Eesti seltsid on teeninud oma investeeringutelt kõrgemat tulumäära, kui on kindlustuslepingutele garanteeritud intressimäär näol taganud.

Elukindlustusseltside bilanss oli 2010. aasta III kvartali lõpus 12,9 miljardit krooni, millest 45% moodustasid investeerimisriskiga elukindlustuslepingute investeeringud. Seltside muud finantsinvesteeringud moodustavad poole koguarvest. Alanenud hoiuseintresside taustal on tekkinud vajadus leida hoiustele alternatiivseid investeeringuid ning see on alates 2010. aasta I kvartali lõpust suurendanud aktsiainvesteeringute mahtu 23%. Aktsiad moodustasid septembri lõpus investeeringute kogumahust siiski kõigest 12% (vt joonis 16). Enamik (55%) investeeringuid on jätkuvalt kõrge reitinguga võlakirjades ja muudes fikseeritud tulumääraga väärtipaberites, mis vähendab seltside tegevuse tururiski.

Joonis 16. Elukindlustusseltside investeeringute struktuur ja tulusus

⁷ Ligi kaks kolmandikku kindlustusmaksetest kogutakse kapitalikogumiskindlustuses ja muu garanteeritud tuluga elukindlustustoodetelt (allikas: CEA, European Insurance – Key Facts, september 2010).

Tulenevalt väiksematest võetud riskidest on Eesti seltside tegevus olnud kasumlikum kui ehk mitmes teises Euroopa Liidu riigis⁸. Elukindlustussektor teenis III kvartalis 113 miljonit krooni puhaskasumit ehk 18% rohkem kui aasta tagasi. Kasumi allikaks oli kõikide seltside positiivne tehniline tulem. Kindlustuslepingutest tulevavad kohustused netona edasikindlustusest on jätkuvalt pooleteistkordselt kaetud finantsvaradega, mistõttu ei ole likviidsusrisk praegu kuigi oluline.

Kahjukindlustusturg

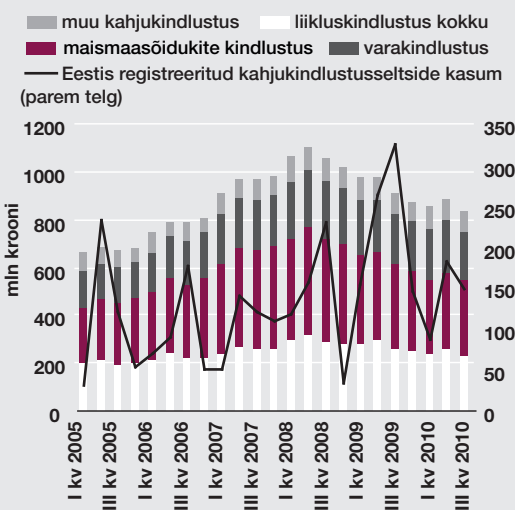
Eesti kahjukindlustusturg langes 2010. aasta III kvartalis võrreldes eelmise aasta sama ajaga 8,5%. Kahjukindlustusseltsid kogusid residentidelt 837 miljoni krooni väärtuses kindlustusmaksed. Kuigi kogutud maksed on jätkuvalt vähenenud, on maksete mahu langus peatunud (vt joonis 17). Kahjukindlustusturust kõige suurema osa (65%) hõlmav maismaasõidukite liiklus- ja kaskokindlustus on langenud 11% ehk enim, kuid olukorra paranemisest annab märku uute autode müük, mis on tasapisi kosunud.

Kuigi müük on alanenud, teenisid kahjukindlustusseltsid 2010. aasta III kvartalis 149 miljonit krooni puhaskasumit, millesse suurima panuse andis tehniline tulem 126 miljoni krooniga. Positiivne tehniline tulem on seotud tegevuskulude kärbetega ning väiksemate välja makstud kahjunõuetega. Aasta alguses erakordsete ilmastikuolude tõttu kasvanud kahjusuhte netonäitaja⁹ langes tagasi keskmisele tasemele ehk 61%le (vt joonis 18). Rahvusvaheliselt peetakse tavapäraseks kahjusuhteks vahemikku 40–60%. Sellisel juhul koguvad seltsid piisavalt kindlustus-

⁸ Aastatel 2009-2010 on üheksas liikmesriigis (Hispaania, Holland, Iirimaa, Island, Itaalia, Kreeka, Rootsi, Rumeenia ja Sloveenia) 14 kindlustusseltsi muutunud maksejõuetuks (allikas: CEIOPS, „Spring Financial Stability Report 2010: First half-yearly report“).

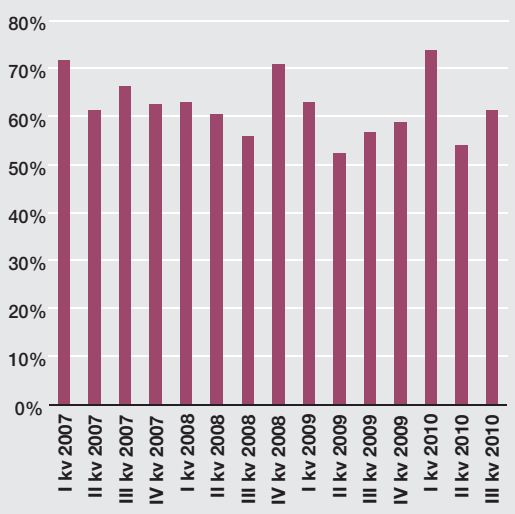
⁹ Netokahjusuhe = esinenud kahjunõuded netona edasikindlustusest / teenitud preemiad netona edasikindlustusest.

Joonis 17. Kahjukindlustusseltside kasum ja residentidelt kogutud kindlustusmaksed

Allikad: statistikaamet, Eesti Pank

Joonis 18. Kahjukindlustusseltside netokahjusuhe

makseid, et katta hüvitisi, tegevuskulusid ning teenida kasumit.

Investeeringute puhastulu oli III kvartalis ligi 33 miljonit krooni ehk 65% vähem kui aasta tagasi. Seni stabiilselt tulu toonud intressitulu on vähenenud (a/a kasv -31%) ning investeeringute tulusus langes III kvartalis aasta arvestuses 2,4%ni. Seltside investeeringute kogumaht kasvas kvartali lõpuks 6,1 miljardi kroonini (a/a kasv 19%), moodustades koguvaradest jätkuvalt 85%. Investeeringute struktuur kuigi palju ei muutunud. Viimase poolaasta jooksul on 6 protsendipunkti võrra ehk 40%ni suurenenud hoiuste osatähtsus väärtpaberiinvesteeringute arvelt, kuid ligi poole investeeringuportfelli moodustavad endiselt võlakirjad.

Kolmanda kvartali lõpus ületasid finantsinvesteeringud kindlustustehnilisi eraldisi 2,9 miljardi krooni võrra, mis on suurem kaetus kui eelmise aasta lõpus ja mis tagab seltsidele veelgi suurema likviidsuse. Ühtlasi oli 18% kindlustustehnilistest eraldistest kaetud edasikindlustuslepingutega. Tänu kasumlikkusele paranes viimasel poolaastal eelkõige suuremate kindlustusseltside kapitaliseeritus.